ВІСНИК науки та освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE) №1(43) 2026
Bulletin of Science and Education

УДК 811.161.2'42:821.161.2'06-3.09

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-1(43)-892-904

Нестерович Юліана Володимирівна аспірантка кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, https://orcid.org/0009-0002-8817-5616

Вільчинська Тетяна Пилипівна доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, https://orcid.org/0000-0003-4881-6132

НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ «ЗРАДНИК» У ПРОЗОВІЙ ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Анотація. У статті розкрито особливості вербалізації концепту «зрадник» у прозовій творчості Сергія Жадана, визначено особливості структури аналізованого концепту. Встановлено, що вербалізаторами концептуалізованого поняття найчастіше є ім'я концепту та спільнокореневі з ним слова, синоніми імені (*сепаратист, антимайданівець, кон'юктурник, конформіст, фашист, дезертир).* Концепт об'єктивується за допомогою одиниць розмовної, обсценної лексики, вульгаризмів, сленгової мови (*сука, вилупок, ублюдок)*, а також жаргонізмів (*кинути на бабки, здавати своїх, стукати* (на когось), *зливати друзів).* Поодиноко вербалізаторами концепту виступають антропоніми (*В. Янукович, М. Добкін, О. Єфремов*). Поняття зради об'єктивують окремі прикметники й дієприкметники, як-от: *куплений, проплачений, продажний.* Виявлено, що спорадично вербалізаторами концепту є фразеологізми, як-от *блудний син.* Часто концептуалізовані поняття зради й зрадника лінгвалізуються за допомогою синтаксичних одиниць, зокрема словосполучень (*нові комуністи, антинародний режим, шлях колаборанціоніста, георгіївська символіка*) і різних типів речень, а також у контексті діалогів.

Досліджено, що концепт «зрадник» у прозовій творчості С. Жадана має польову структуру. Його ядром є ім'я концепту та спільнокореневі з ним слова. До приядерної зони належать синоніми імені концепту, окремі словосполучення. У межах ближньої периферії виокремлено об'єктивації, що надають негативну оцінку людям, які зраджують заради матеріальної вигоди, як-от: *куплений, проплачений, продажний* тощо, а також

спільнокореневі з ними слова; переносні значення слів із негативною семантикою (наприклад, *фашист*); образи, що є символами російського імперіалізму, як-от *георгіївська стрічка*; жаргонізми. Дальню периферію формують суб'єктивні виразники концептуальних смислів, які репрезентують зраду контекстуально. Серед них чимало слів обсценної лексики, вульгаризмів, а також антропоніми та фразеологізми.

Ключові слова: концепт**,** вербалізатор, концептуальний смисл, структура концепту, Сергій Жадан.

Nesterovych Yuliana Volodymyrivna Postgraduate at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, https://orcid.org/0009-0002-8817-5616

Vilchynska Tetiana Pylypivna Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopilhttps://orcid.org/0000-0003-4881-6132

NOMINATIVE FIELD OF THE CONCEPT «TRAITOR» IN THE PROSE OF SERHIY ZHADAN

Abstract. The article reveals the features of the verbalization of the concept «traitor» in the prose work of Serhiy Zhadan, identifies the features of the structure of the analyzed concept. It is established the verbalizers of the concept are most often the name of the concept and words with the same root as it, synonyms of the name (*separatist, anti-Maidanist, opportunist, conformist, fascist, deserter*). The concept is objectified using units of colloquial, obscene vocabulary, vulgarisms, slang (*bitch, scumbag, bastard*), as well as jargon. Individual verbalizers of the concept are anthroponyms (*V. Yanukovych, M. Dobkin, O. Yefremov*). The concept of betrayal is objectified by individual adjectives and participles, such as: *bought, paid for, sold*. It has been found that phraseologisms, such as *the prodigal son*, are sporadic verbalizers of the concept. Often, the conceptualized concepts of betrayal and traitor are linguisticized using syntactic units, in particular word combinations (*new communists, anti-people's regime, the path of the collaborator, St. George's symbolism*) and various types of sentences, as well as in the context of dialogues.

It has been investigated the concept «traitor» in the prose of S. Zhadan has a field structure. Its core is the name of the concept and words with a common root. The perinuclear zone includes synonyms of the name of the concept and individual word combinations. It has been established within the near periphery

there are objectifications that give a negative assessment to people who betray for material gain, such as: *bought, paid, sold*, etc., as well as words with a common root; figurative meanings of words with negative semantics (for example, fascist); images that are symbols of Russian imperialism, such as the St. George ribbon; jargonisms. The far periphery is formed by subjective expressions of conceptual meanings that represent betrayal contextually. Among them are many words of obscene vocabulary, vulgarisms, as well as anthroponyms and phraseological units.

Keywords: concept, verbalizer, conceptual meaning, concept structure, Serhiy Zhadan.

Постановка проблеми. У контексті сучасних глобалізаційних процесів етичні категорії набувають нового змісту, що активно транслюється через художню літературу. Сучасні українські автори досліджують складність людської природи через дихотомії добра і зла, зокрема фокусуючись на концепті «зрадник». Як зазначають дослідники (Л. Ясногурська, Н. Троша), концептуалізовані поняття зради, зрадника є фундаментальними для української лінгвокультури, мають глибоке історичне коріння та широке мовне представлення [1; 2]. Попри тривалу історію, концепт «зрадник» постійно еволюціонує, набуваючи нових концептуальних значень [3, С. 441].

Питання вірності та зради належить до розряду екзистенційних констант, що зберігають свою актуальність протягом усієї історії людства. Особливо вагомим у структурі таких концептів є оцінний компонент, на чому наголошує Т. Вільчинська [4, С. 105]. Генезис проблематики зради простежується від фольклорних джерел до художньої літератури. Зокрема, Н. Троша наголошує на питомій вазі концепту «зрадник» в українському лінгвокультурному просторі, апелюючи до широкої репрезентації відповідних сюжетів у фольклорі [2, С. 139].

Творчість сучасних українських письменників слугує багатим матеріалом для дослідження низки концептів, які є знаковими для української психоментальності та культури. Одним із таких авторів, у чиїх художніх текстах реалізується концепт «зрадник», є Сергій Жадан. У його прозовій творчості концептуалізоване поняття знаходить вираження в межах трьох профілів зради, які виділяє Л. Ясногурська: державної, подружньої, морально-етичної [1, С. 92].

Воно художньо репрезентується в різних сферах життя: побутовій, родинній, освітній, громадській, кар'єрній тощо. Особливо гостро концепт експлікується у творах, де розкривається тематика військової агресії Росії проти України.

Концепт «зрадник», який є одним із важливих концептів української лінгвокультурної традиції, залишається малодослідженим у творчості сучасних українських письменників, зокрема в прозі Сергія Жадана, з огляду на що наше дослідження є **актуальним**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню концептів «зрада», «зрадник» в українському мовознавстві присвячено низку наукових праць. Зокрема, О. Дуденко [5] дослідила семантичну архітектоніку та засоби репрезентації концепту «зрада» в однойменному романі Є. Кононенко. Літературні форми об'єктивації концепту «відступник» у спадщині О. Довженка стали об'єктом розвідки Н. Трощі [2]. Окрему увагу привертає зіставний аналіз морально-етичних категорій «зрадник» та «в'язень», здійснений Ю. Левчук [6] на матеріалі творів Лесі Українки та Ольги Кобилянської. Особливості трасформації концепту «державна зрада» в умовах тоталітаризму дослідив С. Кобута (на матеріалі творів Івана Багряного «Сад Гетсиманський» та Дж. Орвелла «1984») [7]. Особливості мовної реалізації концепту «зрадник» у романі С. Жадана «Інтернат» схарактеризувала Ю. Нестерович [8].

Низка досліджень ґрунтується на зіставному аспекті структурно-семантичних особливостей концептів «зрада», «зрадник» в українській та англійській мовах. Л. Ясногурська [1] у межах дисертаційного дослідження комплексно проаналізувала семантичні профілі концепту «зрада», засоби його репрезентації в системному зв'язку з іншими соціооцінними категоріями. Н. Панфілова [3; 9] зосередила увагу на особливостях вербалізації концепту «зрада» в межах національних мовних моделей світу. М. Іванченко [10] схарактеризувала лексичні засоби репрезентації та внутрішню структуру концепту в англомовному дискурсі.

Мета статті – виявити основні засоби вербалізації концепту «зрадник» та проаналізувати його структуру в прозовій творчості Сергія Жадана.

Виклад основного матеріалу. У прозовій творчості Сергія Жадана проблема зради порушується перманентно, а концептуалізоване поняття зрадника представлене в текстах письменника низкою вербалізаторів.

Ім'я концепту в прозовій творчості автора фігурує відносно рідко. Іноді уявлення про зраду, зрадників допомагають об'єктивувати спільнокореневі з концептуалізованим поняттям слова, наприклад: *«Я, Гєра, бачив у своєму житті різних людей. Дуже різних. Більшість із них були слабкими й беззахисними. Більшість із них* ***зраджували*** *й здавали своїх. Думаю, це саме від беззахисності. Як би там не було – життя робить із людей слабаків і* ***зрадників****»* («Ворошиловград», с. 520-521) або *«Адже забуття – це найбільша* ***зрада****, якої тобі ніхто й ніколи не пробачить»* («Біґ Мак», с. 361).

Концепт «зрадник» лексикалізується за допомогою назв осіб, як-от: *сепаратист, антимайданівець, кон'юктурник, конформіст, фашист, дезертир* тощо. Більшість із них пов'язана з військово-політичною лексикою. Окремі з таких вербалізаторів (*кон'юктурник, конформіст* тощо) у певних контекстах мають іронічне забарвлення, наприклад: *«Я, як старий **кон'юктурник**, учив «Собак» правилам поведінки. Головне, говорив, пам'ятайте про політкоректність і купуйте квитки в громадському транспорті»* («Біґ Мак», с. 305). Лексема *фашист*, об'єктивуючи уявлення про зрадників, уживається в переносному значенні, наприклад: *«На цих **фашистів** ніколи не можна покладатись, обов'язково **здадуть**»* («Депеш Мод», с. 95). У творах, де змальовано події Революції гідності та російсько-української війни, образи зрадників часто об'єктивують лексеми *сепаратист, антимайданівець*. Наприклад: *«Про настрої в місті говорять із неприхованою гордістю: учора, мовляв, була спроба організувати проросійський мітинг, але мітингувальників одразу ж оточила значно більша кількість «проукраїнськи» налаштованих громадян, **сепаратисти** просто розійшлися»* («Луганський щоденник», с. 305-306) або *«Ще Олег розповідає, як ходив на мітинг розмовляти з **антимайданівцями**»* («Луганський щоденник», с. 313).

Проблема дезертирства найчастіше розкривається у творчості С. Жадана не в контексті воєнних дій, а як відмова від проходження служби в армії, що в низці контекстів теж трактується як зрада, відсутність активної громадянської позиції, мужності тощо: *«Тато рішуче забороняв їй зустрічатись із цим **дезертиром**...»* («Біґ Мак», с. 357) або *«...у всіх казармах пахне тушонкою і **дезертирами**...»* («Депеш Мод», с. 90).

Серед понять, які вербалізують концепт «зрадник» у творчості С. Жадана, є слова, які належать до обсценної лексики (*сука, вилупок, ублюдок, підарня)*, а також жаргонізми (*кинути на бабки, здавати своїх, стукати* (на когось), *зливати друзів*). Вони не просто експлікують зраду, а постають яскравими характерологічними маркерами окремих із персонажів, підкреслюючи їхнє безкультур'я, погане виховання, низький рівень освіти, приналежність до різних субкультур тощо. Наприклад: *«Розповідає, що мінти здали вчора сепаратистам списки майданівців – з адресами і номерами телефонами»* («Луганський щоденник», с. 316). Інший контекст демонструє категоричну відмову від зради із використанням прикладів згаданих вербалізаторів: *«– Ви що, – вирішив уточнити, – хочете, щоби я дав свідчення проти Боліка? ... – Ну, вони ж тебе **кинули**? ... І що, по-твоєму, це причина, щоби **здавати друзів**?.. Ти думаєш, я через бабки почну **зливати своїх друзів**? Ти думаєш, що я **здам їх** через гроші? Де вас тільки таких беруть, реб'ята?»* («Ворошиловград», с. 529-530).

Поодиноко концепт «зрадник» лінгвалізується за допомогою антропонімів. Найчастіше такими вербалізаторами є прізвища проросійських політиків, як-от: *В. Янукович, М. Добкін, О. Єфремов* та ін.: *«Кількість студентів із проросійськими поглядами останніми місяцями збільшилася – до цього вони підтримували* ***Януковича****, нині підтримують Путіна»* («Луганський щоденник», с. 316).

Поняття зради у творах об'єктивують також окремі прикметники й дієприкметники, як-от: *куплений, проплачений, продажний* і под.: *«Політика* ***куплена****, газета й радіо* ***куплені****, TV – ти сам знаєш всю правду про TV! … Мережа контролюється, вибори* ***куплені****, демократія мертва, парламент* ***куплений****, президент* ***куплений*** *– у тебе немає президента! Права* ***куплені*** *– у країні немає нормальних прав! Петиції проплачені, губернатор* ***куплений****, твій кандидат* ***куплений*** *– ти знаєш, кому* ***продався*** *твій кандидат?! Профспілки* ***куплені****, усі профспілки* ***куплені****, давно й повністю, усі-усі лідери профспілок давно* ***куплені*** *або мертві!..»* («ANARCHY IN THE UKR», С. 78-79). У наведеному контексті, у якому йдеться про українські політичні реалії дев'яностих – початку двохтисячних років, ужито тавтологію зі стилістичною метою: для привернення уваги до проблеми підкупу людей, особливо представників влади, культури й журналістики.

Концепт «зрадник» у творчості С. Жадана поодиноко вербалізується за допомогою фразеологічних сполук. Наприклад: *«Протестанти прийняли його як* ***блудного сина*** *і замовили йому велике панно у спортивної залі своєї школи»* («Біґ Мак», с. 228).

Часто концептуалізовані поняття зради й зрадника лінгвалізуються за допомогою синтаксичних одиниць. Серед них чимало словосполучень: *нові комуністи, антинародний режим, шлях колабораціоніста, георгіївська символіка* тощо.

Наприклад: *«…Він мантрами якимись говорить, начитався Енгельса і не сприймає нормальної інформації, ці* ***нові комуністи****, у них свій поморочений дзен…»* («Депеш Мод», с. 133).

Дуже часто концепт знаходить вираження за допомогою окремих речень, зокрема:

- простих неускладнених: *«А ось мене ніхто не прикривав»* («Інтернат», с. 157);
- простих ускладнених: *«Депутати пропонували звернутися по допомогу як не до Путіна, то принаймні до легітимної влади, до Януковича. («Луганський щоденник»*, с. 305);
- складносурядних: *«Блокпости знесуть, а правила граматики залишаться»* («Інтернат», с. 155);

- складнопідрядних: *«Розповідає, що мінти здали вчора сепаратистам списки майданівців – з адресами і номерами телефонами»* («Луганський щоденник», с. 316);

- складних безсполучникових: *«На цих фашистів ніколи не можна покладатись, обов'язково здадуть»* («Депеш Мод», с. 95);

- складнопідрядних із кількома підрядними: *«Паша, як завжди, неохоче відповідав, що його це не стосується, що його ніхто не влаштовує, що він ні за кого»* («Інтернат», с. 124);

- складних із різними видами зв'язку: *«Революція зазнала поразки, реакція святкувала цілковиту й беззаперечну перемогу, одне гівно навколо, всі ублюдки, всі продались антинародному режиму з його комітетчиками й сатаністами, друзі порозбігались, літо було довге, але осінь була вже десь поруч, десь зовсім поруч»* («ANARCHY IN THE UKR», с. 275).

Іноді концепт знаходить вербальне вираження за допомогою групи речень: *«Проблема в тому.., що хтось стукає. Тобто передає дані. І схоже, що це хтось із цивільних»* («Інтернат», с. 38).

В окремих контекстах реалізуються різні форми зради й образи зрадників. Такими, скажімо, постають люди, які співпрацювали з радянськими спецслужбами: *«Вову й Володю ми недолюблювали, але терпіли, вони вчились на історичному і, як більшість відмінників з історичного,* ***співпрацювали з КГБ****...»* («Депеш Мод», с. 63).

Також як зраду можна розцінити нехтування своїми службовими обов'язками, внаслідок чого страждають інтереси колег: *«...Я від початку говорив, що надовго його не вистачить, але мене не слухали, казали нічого, він нормальний загалом хлопець [...] Собаки вистачає днів на десять, після цього він запиває і на роботу більше не ходить»* («Депеш Мод», с. 18).

Концепт «зрадник» у творчості С. Жадана часто має імпліцитне вираження. Поняття про зраду й зрадників об'єктивується в діалогах, у яких персонажі часто бояться називати речі своїми іменами, наприклад: *«– Ненавиджу, – сказав Пал Іванич. – Кого? – не зрозумів Товстун. – Тих, хто все це почав. – А хто все це почав? – раптом тихо й повільно спитав Товстун»* («Арабески», с. 106).

У наведеному діалозі персонажі розмовляють про початок повномасштабного російського вторгнення на територію України. Деякі з них досі вагаються, чи називати росіян агресорами. Хтось добровільно залишається в окупації, аби допомагати окупантам, воювати проти співвітчизників на стороні ворога, що демонструє такий контекст: *«– А її батьки де? Не змогли приїхати? – Не змогли... В окупації вони. – Не встигли виїхати? – Не захотіли. – І що роблять? – Працюють. – На кого? – На пенсію.*

Саша докурив, кинув недопалок у бік смітника.

– У неї брат є, – сказав. – Молодший. Теж залишився. Зранку їй фото надіслав. Відрізану свинячу голову. Привітав, так би мовити» («Арабески», с. 114-115).

С. Жадан об'єктивує концепт через образи персонажів-українців, які симпатизують ворогу. Найчастіше це жителі прифронтових територій. Наприклад: *«– Навалюють, – відповідає Паша неуважно, не знаючи, як відчепитись від цього божевільного з його пакетами. – Навалюють, – задоволено повторює старий. – **Наші** можуть. –Можуть, – не сперечається Паша. – Можуть, – радісно сміється старий. – Ага, – ще раз погоджується Паша. – А шо ж **ваші** не відповідають? – раптом питає його старий»* («Інтернат», с. 232). Показово, що в поданому уривку наводиться фрагмент розмови двох українців.

Структура концепту «зрадник» у прозі С. Жадана може бути представлена за допомогою польової моделі. Ядром є ім'я концепту та спільнокореневі з ним слова. Вони об'єктивують образи зрадників у різних площинах: громадянській, інтимній, морально-етичній. Наприклад: *«Як би там не було – життя робить із людей слабаків і **зрадників**»* («Ворошиловград», с. 520-521) або *«Щось сталось, щось жахливе й невідворотне, щось змусило її **зрадити**», - думав він, стоячи на польському кордоні…»* («Гімн демократичної молоді», с. 164).

Приядерну зону формують номінації, що є синонімами до нього. Більшість із них належать до профілю «той, хто зраджує державу, народ», наприклад:

- той, хто співпрацює з ворогом: *колаборант*;
- той, хто зраджує в умовах воєнних дій: *дезертир*;
- той, хто чинить розбрат: *сепаратист, антимайданівець*;
- той, хто стає пристосуванцем: *конформіст, кон'юктурник.*

Профіль «той, хто чинить морально-етичну зраду» у межах приядерної зони репрезентується низкою жаргонних висловлювання, як-от: *зливати друзів, здавати своїх, стукати*: *«– Проблема в тому.., що **хтось стукає. Тобто передає дані.** І схоже, що це хтось із цивільних»* («Інтернат», с. 38).

Приядерна зона концепту включає також окремі словосполучення: *антинародний режим, зраджувати традиції, шлях колаборанства, добровільний вигнанець* (у значенні «емігрант»): *«Тисячі **добровільних вигнанців**, котрі перетинають символічні європейські кордони, намагаючись за будь-яку ціну досягти солодких об'єднаних вавилонських передмість, стирають спогади, відмовляються від минулого, змінюють біографії, підписують угоди і виїздять подалі від непривітного сонця своєї безнадійної батьківщини»* («Біґ Мак», с. 296).

У межах ближньої периферії помітні об'єктивації, що надають негативну оцінку людям, які зраджують заради матеріальної вигоди, як-от: *куплений, проплачений, продажний* тощо, а також спільнокореневі з ними слова. Це ілюструє низка контекстів, наприклад: *«Петиції* ***проплачені****, губернатор* ***куплений****, твій кандидат* ***куплений*** *– ти знаєш, кому* ***продався*** *твій кандидат?!»* («ANARCHY IN THE UKR», с. 78-79) або *«…марно думати, що будь-який, навіть найменший вияв твоєї* ***продажності*** *минеться даром і не буде тобі зарахований арбітрами матчу! Тільки не в цьому житті. Бо в цьому житті поміж балетом і свободою завжди потрібно вибирати свободу…»* («ANARCHY IN THE UKR», с. 196).

До ближньої периферії відносимо об'єктивації, які експлікують уявлення про зраду завдяки переносному значенню слів, наприклад, *фашист* (уживається для вираження найвищого ступеня зневаги до когось, як-от у такому контексті: *«На цих фашистів ніколи не можна покладатись, обов'язково здадуть»* («Депеш Мод», с. 95), а також номінації прихильників окремих політичних діячів, на зразок поняття *сталініст*.

Ближню периферію концепту також формують образи, що є символами російського імперіалізму, як-от *георгіївська стрічка*: *«В Алчевську загалом усе тихо й спокійно. Навіть машини з* ***георгіївською символікою*** *не трапляються. На порожній автостанції сидить, щоправда, якийсь самотній пасажир із подібним ідентифікаційним знаком…»* («Луганський щоденник», с. 311).

У межах ближньої периферії поняття про зраду, зрадників об'єктивують деякі жаргонізми, наприклад, *кидати на бабки, кришувати*: *«Наших клієнтів вони теж кинули на бабки. Вони всіх кидають»* («Ворошиловград», с. 528).

Дальню периферію формують суб'єктивні виразники концептуальних смислів, які репрезентують зраду контекстуально, наприклад: *банківська наволоч, бізнесмен, політик, адвокат, студент, аналітик, власник, комітетчик, сатаніст, повія, жінка легкої поведінки, капіталіст, батько, лідер, поліцейський* тощо. Наприклад: *«Вони всі тут народились і живуть. Але поводять себе, мов на вокзалі, розумієш? Так, наче потяг уже подали і вони тут із усіма прощаються. І вже нікому нічого не винні, і можна все розхуячити і спалити, тому що потяг – ось він, стоїть, чекає. Ось так вони поводяться. І я не розумію – чому? Вони ж, суки, тут живуть. У цих містах. Вони тут виростали. Ходили до школи, пропускали уроки, грали у футбол. Вони тут жили все життя. Так що ж вони випалюють усе за собою? Вся ця підарня, яка пре звідусюди, яка зараз по-справжньому стає на ноги. Уся ця* ***банківська наволоч, мінти, бізнесмени, молоді адвокати, перспективні політики, аналітики, власники, блядь, капіталісти*** *– що*

вони поводять себе так, ніби їх сюди прислали на канікули? Ніби їм завтра звідси їхати? Вони ж насправді нікуди не поїдуть» («Ворошиловград», с. 532). У наведеному контексті йдеться про байдужість мешканців до свого міста, а в широкому значенні – про відсутність у них чіткої громадянської позиції. До дальної периферії аналізованого концепту відносимо антропоніми, що об'єктивують уявлення про політиків, які зрадили державу, народ, як-от: *В. Янукович, М. Добкін, О. Єфремов.*

Дальня периферія представлена окремими фразеологізмами (*блудний син*), а також обсценною лексикою, на кшталт лексем *вилупок, ублюдок, сука* та под.: *«Один мій знайомий… закохався... Його дівчина була філологом, вчила іноземні мови,* ***сука була рідкісна****, але він на це не зважав, закохався, одним словом. І ось вона, я ж кажу –* ***сука****, несподівано вирішила поїхати в Берлін на мовну практику. Він провів її на вокзал, довго й пристрасно обіцяючи її чекати, вона неуважно слухала, на прощання печально його поцілувала й поїхала. А він із розпуки запив. Через місяць хтось сказав йому, що вона в Берліні вийшла заміж, - покинула рідний університет, забила на мовну практику, знайшла собі якогось італійця й вийшла за нього заміж»* («Гімн демократичної молоді», с. 163). У наведеному контексті поняття зрадника об'єктивується в межах профілю «той, хто зраджує чоловіка / дружину, коханих».

Структуру концепту «зрадник» щодо мовних засобів як репрезентантів ядерної, приядерної і периферійної зон концепту у відсотковому співвідношенні демонструє Рисунок 1.

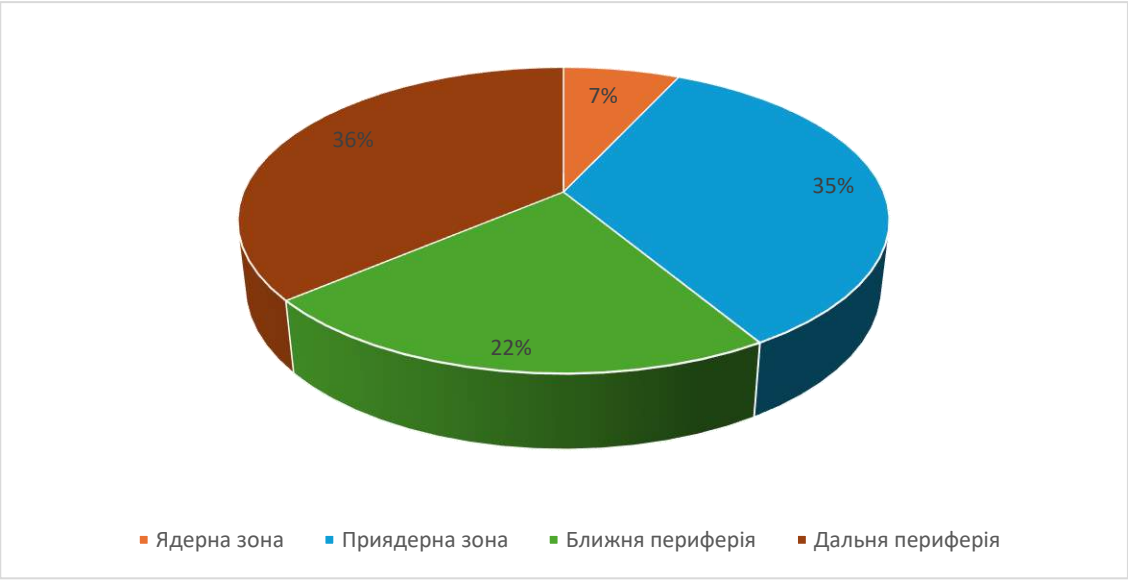

Рис. 1. Співвідношення мовних об'єктивацій концепту «зрадник» у художній картині світу С. Жадана

Висновки. Отже, як засвідчив здійснений аналіз, концепт «зрадник» у прозовій творчості С. Жадана лінгвалізується за допомогою низки вербалізаторів, з-поміж яких помітними є лексеми на позначення зрадників і зради (ім'я концепту, спільнокореневі слова, синоніми до концеп-туалізованого поняття), поодиноко – фразеологізми. Часто поняття зради, зрадника об'єктивується за допомогою синтаксичних сполук, зокрема словосполучень і речень, груп речень, текстів, діалогів. Мовні об'єктивації ядра та приядерної зони концепту «зрадник» у прозовій творчості С. Жадана становлять близько третини від кількості всіх об'єктивацій. Інші дві третини належать до периферії й беруть важливу участь у формуванні асоціативно-образного шару концепту.

Перспективним є дослідження структури й семантики концепту «зрадник» у творчості сучасних українських письменників.

Література:

1. Ясногурська Л. Концепт ЗРАДА: лінгвокультурний та корпуснобазований підходи (на матеріалі української та англійської мов) : дис … канд. філол. наук : 10.02.15. Рівне, 2018. 246 с.

2. Троша Н. Художня репрезентація концепту «відступник» у літературній творчості Олександра Довженка. Літератури світу: поетика, ментальність і духовність. Кривий Ріг, 2019. Вип. 13. С. 138–145.

3. Панфілова Н. Особливості вербалізації концепту ЗРАДА/TREACHERY в українській та англійській мовній картинах світу. Сучасні дослідження з іноземної філології. Ужгород, 2010. Вип. 8. С. 440–448.

4. Вільчинська Т. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII-XVIII ст. : монографія. Тернопіль : Джура, 2008. 424 с.

5. Дуденко О. Вербалізація концепту 'зрада' в однойменному романі Євгенії Кононенко («Зрада (Zrada, made in Ukraine)»). Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Хмельницький, 2021. Вип. 21. Т. 1. С. 40–47.

6. Левчук Ю. Концепти «зрадник» та «в'язень» як жанрові домінанти творів О. Кобилянської та Лесі Українки. Науковий вісник Чернівецького національного університету. Слов'янська філологія. 2013. Вип. 697-699. С. 140–145.

7. Кобута С. Художня реалізація концепту «державна зрада» в романах Івана Багряного «Сад Гетсиманський» та Джорджа Орвелла «1984»: порівняльний аспект. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 27. С. 184–186.

8. Нестерович Ю. Художня реалізація концепту «зрадник» у романі Сергія Жадана «Інтернат». Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 62. Т. 2. С. 134–140.

9. Панфілова Н. Зіставний аналіз внутрішньої організації української лексеми зрада та її лексичних відповідників в англійській мові. Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Вип. 67. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. С. 244–249.

10. Іванченко М. Семантична структура концепту зрада та способи його лексичної репрезентації в англійській мові. Науковий вісник Дрогобицького державного

педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2016. № 6. С. 57 62.

11. Жадан С. Ворошиловград. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав, 2023. 552 с.
12. Жадан С. Біг Мак. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав, 2023. 368 с.
13. Жадан С. Депеш Мод. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав,2023.328 с.
14. Жадан С. ANARCHY IN THE UKR. Луганський щоденник. Бігти не зупиняючись. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав, 2023. 384 с.
15. Жадан С. Інтернат. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав, 2022. 336 с.
16. Жадан С. Арабески. Чернівці : Меридіан Черновіц, 2025. 136 с.
17. Жадан С. Гімн демократичної молоді. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023. 240 с.

References

1. Yasnohurska L. (2018) Kontsept ZRADA: linhvokulturnyi ta korpusnobazovanyi pidkhody (na materiali ukrainskoi ta anhliiskoi mov) [The Concept BETRAYAL: Linguistic and Cultural and Corpus-based Approaches (on the material of Ukrainian and English languages)] : dys … kand. filol. nauk : 10.02.15. Rivne. 246. [in Ukrainian].

2. Trosha N. (2019) Khudozhnia reprezentatsiia kontseptu «vidstupnyk» u literaturnii tvorchosti Oleksandra Dovzhenka [Artistic Representation of the Concept of «Renegade» in the Literary Works of Oleksandr Dovzhenko]. Literatury svitu: poetyka, mentalnist i dukhovnist – World Literatures: Poetics, Mentality, and Spirituality, 13. Kryvyi Rih. 138–145. [in Ukrainian].

3. Panfilova N. (2010) Osoblyvosti verbalizatsii kontseptu ZRADA/TREACHERY v ukrainskii ta anhliiskii movnii kartynakh svitu [Peculiarities of the Verbalization of the Concept BETRAYAL/TREACHERY in Ukrainian and English-language World Pictures]. Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii – Modern Research in Foreign Philology, 8. Uzhhorod. 440–448. [in Ukrainian].

4. Vilchynska T. (2008) Kontseptualizatsiia sakralnoho v ukrainskii poetychnii movi XVII-XVIII st. : monohrafiia. [Conceptualization of the Sacred in the Ukrainian Poetic Language of the 17th-18th Centuries. : monograph]. Ternopil : Dzhura [in Ukrainian].

5. Dudenko O. (2021) Verbalizatsiia kontseptu ‘zrada’ v odnoimennomu romani Yevhenii Kononenko («Zrada (Zrada, made in Ukraine)») [Verbalization of the concept ‘betrayal’ in Evgenia Kononenko’s novel of the same name («Zrada (Zrada, made in Ukraine)»)]. Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva – Current Problems of Philology and Translation studies, 21. Khmelnytskyi. Vol. 1. 40–47. [in Ukrainian].

6. LevchukYu. (2013) Kontsepty «zradnyk» ta «viazen» yak zhanrovi dominanty tvoriv O. Kobylianskoi ta Lesi Ukrainky [The Concepts of «Traitor» and «Prisoner» as Genre Dominants in the Works of O. Kobylyanska and Lesya Ukrainka]. Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu. Slovianska filolohiia – Scientific Bulletin of Chernivtsi National University. Slavic Philology, 697–699. 140–145. [in Ukrainian].

7. Kobuta S. (2012) Khudozhnia realizatsiia kontseptu «derzhavna zrada» v romanakh Ivana Bahrianoho «Sad Hetsymanskyi» ta Dzhordzha Orvella «1984»: porivnialnyi aspect [Artistic Realization of the Concept «Treason» in Ivan Bagryany’s Novels «The Garden of Gethsemane» and George Orwell’s «1984»: a Comparative Aspect]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Ser. : Filolohichna – Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». Ser.: Philological, 27. 184–186. [in Ukrainian].

8. Nesterovych Yu. (2023). Khudozhnia realizatsiia kontseptu «zradnyk» u romani Serhiia Zhadana «Internat» [Artistic Realization of the Concept «Traitor» in Serhii Zhadan's Novel «The Boarding School»]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues in the Humanities, 62 (2). Drohobych. 134–140.

9. Panfilova N. (2006) Zistavnyi analiz vnutrishnoi orhanizatsii ukrainskoi leksemy zrada ta yii leksychnykh vidpovidnykiv v anhliiskii movi [Comparative Analysis of the Internal Organization of the Ukrainian Lexeme Betrayal and Its Lexical Equivalents in English]. Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo) – Scientific Notes. Series: Philological Sciences (Linguistics), 67. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka. 244–249. [in Ukrainian].

10. Ivanchenko M. (2016) Semantychna struktura kontseptu zrada ta sposoby yoho leksychnoi reprezentatsii v anhliiskii movi [Semantic Structure of the Concept Treason and Methods of Its Lexical Representation in the English]. Naukovyi visnyk Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser. : Filolohichni nauky (movoznavstvo) – Scientific Bulletin of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Series: Philological Sciences (Linguistics). № 6. 57–62. [in Ukrainian].

11. Zhadan S. (2023) Voroshylovhrad [Voroshylovhrad]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

12. Zhadan S. (2023) Big Mac [Big Mac]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

13. Zhadan S. (2023) Depesh Mod [Depesh Mod]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

14. Zhadan S. (2023) ANARCHY IN THE UKR. Luhanskyi shchodennyk. Bihty ne zupyniaiuchys [ANARCHY IN THE UKR. Luhansk Diary. Running without Stopping]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

15. Zhadan S. (2022) Internat [The Boarding School]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

16. Zhadan S. (2025) Arabesky [Arabesques]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].

17. Zhadan S. (2023) Himn demokratychnoi molodi [The Anthem of Democratic Youth]. Chernivtsi : Vydavets Pomerantsev Sviatoslav. 336. [in Ukrainian].